

การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของคำและความหมายของ สำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

พิริยา สุรขจร

สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กรุงเทพฯ 10245

อีเมล: chiewysu@hotmail.com

รับบทความ: 26 มกราคม 2565

แก้ไขบทความ: 10 พฤษภาคม 2565

ตอบรับบทความ: 22 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำและความหมายของสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ทำให้เห็นถึงค่านิยมหรือแนวคิดทางพุทธศาสนาของชาวจีนและชาวไทยที่แตกต่างกันไปในแต่ละสมัย รวมถึงปัจจัยที่มีบทบาททำให้สำนวนเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปได้ บทความนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของคำและความหมายของสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน โดยที่สำนวนไทยไม่ได้เจาะจงเฉพาะสำนวนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสำนวนไทยโดยทั่วไปด้วย ผลจากการศึกษาพบว่า การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาจำนวน 239 สำนวนและสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวน และความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในสำนวน โดยการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวน สามารถจำแนกได้ 4 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงของสำนวนที่มีเสียงของคำใกล้เคียงกัน สำนวนที่มีความหมายของคำเหมือนหรือใกล้เคียงกัน สำนวนที่มีการเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน และสำนวนที่มีการลำดับคำใหม่ ส่วนความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในสำนวน สามารถจำแนกได้ 4 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายเป็นความหมายอื่น ความหมายตรงข้ามกับความหมายเดิม ความหมายแคบลง และความหมายขยายกว้างขึ้น โดยสรุป ถ้อยคำและความหมายของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน จะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมในสังคมหรือเปลี่ยนตามปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ดังนั้น สำนวนจึงเกิดเป็นรูปแบบใหม่หรือความหมายใหม่ได้ตามสิ่งที่ปรากฏในสังคมนั้น

คำสำคัญ: พุทธศาสนา; การเปลี่ยนแปลง; คำ; ความหมาย; สำนวนจีนและสำนวนไทย

A Comparative Study on Lexical and Semantic Changes of Buddhist Chinese Idiomatic Expressions and Thai Idiomatic Expressions with Similar Meanings

Piriya Surakajohn

Department of Business Chinese, Faculty of Arts, Assumption University,

Bangkok, Thailand, 10245

Email: chiewysu@hotmail.com

Received: 26th January 2022

Revised: 10th May 2022

Accepted: 22th June 2022

Abstract: The study of lexical and semantic changes of Buddhist Chinese idiomatic expressions and Thai idiomatic expressions with similar meanings indicates Buddhist doctrines and values of Chinese and Thai people in different periods, including factors that cause occurrences and changes of idiomatic expressions. The article aims to do a comparative study of Chinese idiomatic expressions which have been influenced by Buddhism and Thai idiomatic expressions, the latter being both related and unrelated to Buddhism, analyzing the ways of comparison on lexical and semantic changes in Chinese and Thai idiomatic expressions. The comparison showed that the changes in 239 Chinese idiomatic expressions influenced by Buddhism and Thai idiomatic expressions could be divided into 2 distinct categories: lexical changes and semantic changes. The lexical changes could be divided into 4 types: homophones, synonyms, similar comparisons, and word orders. The semantic changes could be separated into 4 groups: new meanings, opposite meanings, narrowing meanings, and broadening meanings. In conclusion, the lexical and semantic changes in Buddhist Chinese idiomatic expressions and Thai idiomatic expressions with similar meanings depend on cultural characteristics or environmental factors in the society. Therefore, idiomatic expressions have new structures or new semantic changes according to things or factors in society.

Keywords: Buddhism; changes; lexical; semantic; Chinese and Thai idiomatic expressions

受佛教影响的汉语成语与泰语成语的词语 与语义变化的对比研究

李秋仪

泰国易三仓大学文学院商务汉语系，曼谷，泰国，10245

电子邮箱：chiewysu@hotmail.com

收稿日期：2022-01-26

修回日期：2022-05-10

接受日期：2022-06-22

摘要：对受佛教影响的汉语成语与具有相似意义的泰语成语的词语及语义变化的对比研究表明了不同时期的中国人和泰国人的佛教教义和价值观，包括导致成语的发生和变化的因素。本文旨在对受佛教影响的汉语成语和具有相似意义的与佛教有关或无关的泰语成语进行比较研究，在词语及语义变化这两方面，对汉语成语和泰语成语进行了比较方法的分析。通过研究发现 239 个受佛教影响的汉语成语与泰语成语的变化可分为 2 类，即词语变化和语义变化。词语变化可分为 4 类：同音词变化、同义词变化、相似比喻变化和词序变化。语义变化可分为 4 类：新义变化、反义变化、缩义变化和扩义变化。总之，受佛教影响的汉语成语与具有相似意义的泰语成语的词语及语义变化取决于社会的文化特征或环境因素。因此，其成语会根据社会中的事物或因素而产生新的词语结构或语义变化。

关键词：佛教；变化；词语；语义；汉语成语和泰语成语

บทนำ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายหรือคำในสำนวน¹ ทำให้เห็นถึงค่านิยมหรือแนวคิดที่แตกต่างกันในแต่ละสมัย รวมถึงปัจจัยที่มีบทบาททำให้สำนวนเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปได้ จากการศึกษาพบว่าสามารถจำแนกการเปลี่ยนแปลงของสำนวนได้หลายประเภท (ไซลิริ ปราโมช ณ อยุธยา, 2540: 7-8) ได้แก่

1. สำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ แบ่งเป็น เสียงของคำใกล้เคียงกัน ความหมายของคำเหมือนหรือใกล้เคียงกัน การเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน และการเพิ่มคำ ตัดคำและลำดับคำใหม่
2. สำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย แบ่งเป็น ความหมายเปลี่ยนเป็นความหมายอื่น ความหมายตรงข้ามกับความหมายเดิม ความหมายแคบลง และความหมายขยายกว้างขึ้น
3. สำนวนต่างสมัยที่มีความหมายเหมือนกัน แบ่งเป็นสำนวนเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี เกี่ยวกับอุปนิสัยและความประพฤติส่วนตัว
4. สำนวนเก่าที่เลิกใช้แล้ว แบ่งเป็น สำนวนที่มีเสียงสัมผัส และสำนวนที่ไม่มีเสียงสัมผัส

จากแนวทางการจำแนกข้างต้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาจำนวน 239 สำนวนอาจจำแนกการศึกษาออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวน และความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในสำนวน

¹ 成语 (chéngyǔ สำนวน) ในภาษาจีนเป็นกลุ่มคำที่มีรูปแบบกำหนดไว้ตายตัว มีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง และมีที่มาของความหมาย กะทัดรัดได้ใจความ มีการใช้มาอย่างต่อเนื่องยาวนานจนเป็นที่แพร่หลาย ส่วนมากมักประกอบด้วยอักษร 4 ตัว (อาจมี 6 ตัว 8 ตัว 10 ตัวหรือมากกว่า หรืออาจน้อยกว่า 4 ตัวก็มีอยู่บ้าง) ส่วนคำว่า “สำนวน” ในภาษาไทยมีลักษณะเหมือนโวหาร คือ เป็นถ้อยคำหรือคำพูดที่มีความหมายแฝงอยู่ มีชั้นเชิงในการเขียนหรือพูดเพื่อให้เกิดพิจารณา และมีการใช้มาอย่างยาวนานเช่นกัน ส่วนใหญ่ไม่ได้จำกัดคำหรือตัวอักษรของสำนวนไว้ อาจเป็นประโยคสั้นหรือยาวก็ได้

โดยการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยนี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาจำนวน 239 สำนวนกับสำนวนไทยทั้งที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาและสำนวนไทยทั่วไปที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และสำนวนจีนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่ศึกษา ไม่ได้จำกัดจำนวนคำในสำนวน สำนวนจีนทางพุทธศาสนาจำนวน 239 สำนวนที่นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสำนวนไทย นำมาจากหนังสือ 《佛教成語》 (Fójiào Chéngyǔ สำนวนทางพุทธศาสนา) (Zhu Ruimin, 2006) ซึ่งได้รวบรวมสำนวนทางพุทธศาสนาไว้ทั้งหมด 466 สำนวน และเป็นสำนวนจีนที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายหรือฝ่ายมหายาน ส่วนสำนวนไทยจะนำมาจากหนังสือสำนวนไทย (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538) และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สำหรับเกณฑ์การจัดว่าเป็นสำนวนจีนทางพุทธศาสนาหรือไม่ จะมีหลักเกณฑ์ว่า หากสำนวนมีแนวคิด เนื้อหาหรือคำทางพุทธศาสนา ก็จัดเป็นสำนวนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น เช่น สำนวนจีนที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ สำนวนที่เกี่ยวกับพระธรรมคำสอนหรือหลักคตินิยมต่างๆ ของพระพุทธเจ้า สำนวนที่มาจากหลักธรรมคำสอนของอาจารย์ผู้สอนศาสนาหรือสาวกในพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกาย สำนวนที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติของสงฆ์หรือนักบวช สำนวนที่เกี่ยวกับชาดก เรื่องเล่าหรือตำนานทางพุทธศาสนา เป็นต้น และสามารถแบ่งประเภทของสำนวนได้ตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและตามยุคสมัยด้วย (Zhu Ruimin, 2006: 4-5)

ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ และการเปลี่ยนแปลงความหมาย โดยที่ถ้อยคำในสำนวนอาจมีการเพิ่มคำ ตัดคำ หรือเปลี่ยนตำแหน่งของคำ ส่วนการเปลี่ยนแปลงความหมายของสำนวนอาจเปลี่ยนเป็นความหมายตรงกันข้าม หรือเปลี่ยนเป็นความหมายอื่นหรือสำนวนต่างสมัยกัน แต่มีความหมายเดียวกัน หรือสำนวนที่เลิกใช้แล้ว เป็นต้น

1. การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวน

การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวน สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ คือ

1.1 การเปลี่ยนแปลงของสำนวนที่มีเสียงของคำใกล้เคียงกัน

จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงของสำนวนที่มีเสียงของคำใกล้เคียงกัน หรือ เป็นเสียงเดียวกัน แต่ต่างอักษรกันนั้น มีอยู่ 1 สำนวน คือ

做贼心虚 และ 作贼心虚¹

zuò zéi xīn xū และ zuò zéi xīn xū²

เป็น โจร ใจ ใจฝ่อ (เป็นโจรที่ใจฝ่อ)³

หมายถึง ทำเรื่องไม่ดีเอาไว้ แล้วกลัวคนอื่นรู้ จนเกิดความระแวงและไม่สบายใจ⁴

คำที่ต่างกันคือ คำว่า “做 zuò” และ “作 zuò” ต่างกันที่ตัวอักษร แต่อักษรทั้งสองตัวมีเสียงเหมือนกัน คำว่า “做 zuò” เป็นคำกริยา หมายถึง “ทำ เป็น หรือ ทำหน้าที่เป็น” ส่วนคำว่า “作 zuò” เป็นได้ทั้งคำนามและคำกริยา ในที่นี้ใช้เป็นคำกริยา หมายถึง “เป็น ถือเป็น หรือ ถือว่าเป็น” แต่เดิมนั้น ใช้คำว่า “做 zuò” ภายหลังจึงมีปรากฏการใช้คำว่า “作 zuò” ด้วย (Zhu Ruimin, 2006: 345) อักษรทั้งสองมีความหมายใกล้เคียงกันมาก และมีการออกเสียงที่เหมือนกัน จึงอาจทำให้เกิดความสับสนในการจดจำ จนทำให้รูปแบบของสำนวนมีการใช้คำที่ต่างไปจากเดิม แต่ยังคงการออกเสียงไว้เหมือนเดิมอยู่

¹ สำนวน 做贼心虚 มีที่มาจากคำสอนของอาจารย์ในนิกายฉานจงนามว่า “ฉงเสียน” (重显 Chóngxiǎn) ซึ่งปรากฏอยู่ในตอนหนึ่ง ที่ชื่อ “พระนิกายฉานนามฉงเสียนแห่งเขาเสี่ยวไต้่ว (雪窦重显禅师 Xuědòu Chóngxiǎn chánshī)” ของหนังสือ “ปัญญาพุทธประทีป” หรือ “ยอดดวงประทีปทั้งห้า” (《五灯会元》Wūdēng huìyuán) ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (Zhu Ruimin, 2006: 345) โดยหนังสือนี้ได้รวบรวมคำพูดคำสอนและปริศนาธรรมต่างๆ ของอาจารย์ในนิกายและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น

² คำภาษาจีนที่กล่าวถึงแล้วในรูปแบบเดิม คือ มีอักษรจีน เสียงอ่านตัวสี่อักษรทับศัพท์ภาษาจีนระบบพินอิน (Pinyin system) และคำแปลแล้ว เมื่อกล่าวถึงคำนั้นๆ อีกครั้ง จะให้แต่เฉพาะเสียงอ่านตัวสี่อักษรเท่านั้น เว้นแต่ชื่อเฉพาะที่มีคำเรียกในภาษาไทยอยู่แล้ว จะให้คำภาษาไทยแทน

³ การแปลความหมายของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่ยกมาเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบกับนั้น จะแปลความหมายตามตัวอักษรก่อน หากไม่เป็นที่เข้าใจในภาษาไทย จะแปลรวมความอีกครั้งเอาไว้ในวงเล็บ

⁴ ความหมายของสำนวนจีนที่ไต้หวัน นำมาจากหนังสือ 《汉语成语大辞典》(Hànyǔ Chéngyǔ Dàcídiǎn พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่) ของ Wang Xingguo (2011) และหนังสือ 《佛教成语》(Fójiào Chéngyǔ สำนวนทางพุทธศาสนา) ของ Zhu Ruimin (2006)

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “วัวสันหลังหะ” และ “วัวสันหลังขาด เห็นกาบินผาดก็ตกใจ”

วัวสันหลังหะ หมายถึง คนที่ทำเรื่องไม่ดีหรือมีความผิดติดตัว ทำให้มีความหวาดระแวง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1108)

วัวสันหลังขาด เห็นกาบินผาดก็ตกใจ หมายถึง คนที่มีทำสิ่งใดหรือมีอะไรพิรุณหรือทำความผิดใดมาก่อน มักมีอาการหวาดระแวง หวาดกลัวต่างๆ นานา (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 534-535)

สำนวนไทย “วัวสันหลังหะ” เดิมที่ใช้ว่า “วัวสันหลังขาด” คำว่า “หะ” หมายถึง “เป็นแผลลึก” ดังนั้น “สันหลังหะ” จึงหมายถึง “มีบาดแผลที่หลัง” สำนวนนี้เปลี่ยนจากการใช้คำว่า “ขาด” มาเป็น “หะ” เป็นการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งต่างจากสำนวนจีนที่เป็นการเปลี่ยนแปลงของเสียงของคำที่ใกล้เคียงกัน

1.2 การเปลี่ยนแปลงของสำนวนที่มีความหมายของคำเหมือนหรือใกล้เคียงกัน

สำนวนทั้งสองอาจเหมือนกันเกือบทุกประการ ต่างแค่คำใดคำหนึ่ง และไม่มีเสียงคล้ายกันเลย แต่มีความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน จากการศึกษาพบว่ามีอยู่ 4 สำนวน ได้แก่

独具慧眼¹ dú jù huì yǎn (มีพร้อมด้วยสายตาที่เฉียบแหลม)

¹ สำนวน 独具慧眼 มาจากตอนพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงมีจักขุทิพย์มองเห็นความเป็นไปของหมู่สัตว์โลกทั้งปวง ซึ่งจักขุทิพย์หรือตาทิพย์นี้เป็นญาณพิเศษของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังมีการปรากฏการใช้คำว่า “ตาทิพย์” เรื่อยมาในคัมภีร์ทางฝ่ายอุตรนิกาย เช่น ในคัมภีร์มหาสุชาตวิญญูสูตร (《无量寿经》 Wúliàng shòu jīng หรือ Aparimitāyūrsūtra) มีตอนหนึ่งที่ใช้คำว่า “จักขุทิพย์มองเห็นความจริง จนข้ามพ้นฟากฝั่งนั้นได้” ภายหลังคำว่าตาทิพย์นี้จึงกลายมาเป็นสำนวนที่มีความหมายว่า “มีสายตามเฉียบแหลม” (Zhu Ruimin, 2006: 65-66)

耳边风 ¹	ěr biān fēng	(ลมที่พัดผ่านข้างหู)
牛头阿旁 ²	niú tóu ā páng	(หัววัวที่ชื่ออาผาง)
肉眼凡夫 ³	ròu yǎn fán fū	(บุคคลธรรมดาที่มีตาเปล่า)

1) 独具慧眼 และ 独具只眼

dú jù huì yǎn และ dú jù zhī yǎn

“เดี่ยว มีพร้อม เฉียบแหลม ตา” และ “เดี่ยว มีพร้อม ตาทิพย์” (มีพร้อมด้วยสายตาที่เฉียบแหลม)

หมายถึง มีทักษะและสายตาที่โดดเด่น อัจฉริยะหรือมีสายตาที่คมกริบที่สามารถมองเห็นสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นหรือมองไม่ออกได้

คำที่ต่างกัน คือ “慧 huì” และ “只 zhī” ส่วนนทั้งสองมีคำอื่นๆ ที่เหมือนกัน ต่างกันแค่อักษรเดียวเท่านั้น และทั้งสองตัวไม่มีเสียงคล้ายกันเลย แต่มีความหมายใกล้เคียงกัน คำว่า “慧 huì” เป็นคำคุณศัพท์ แปลว่า “ฉลาด หลักแหลม” เมื่อนำมาใช้กับคำว่า “眼 yǎn (ตา)” จะเป็นคำทางพุทธศาสนา แปลว่า “ตาทิพย์” ในปัจจุบันจะมีความหมายกว้างๆ

¹ ส่วนวน 耳边风 มาจากตอนหนึ่งในบทกวีของ “ตู้สวินเฮ้อ” (杜荀鹤 Dù Xúnhe) กวีผู้มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ถังตอนปลาย โดยได้เขียนบทกวี “มอบให้กับพระนักบวชแห่งวัดดาวข่าย” (《赠兜率寺闲上人院》 Zèng Dōushuàisì xián shàng rén yuàn) ซึ่งบทกวีเขียนถึงความคิดทางโลกตรรกธรรม โดยกล่าวถึงว่า ทุกชีวิตล้วนเวียนว่ายตายเกิด หากอยากจะทำหลุดพ้นโลกแห่งความทุกข์นี้ จงอย่ายึดมั่นถือมั่น ปล่อยวาง ต้องพยายามไปให้ถึงซึ่งนิพพานให้ได้ โดยตู้สวินเฮ้อได้เขียนเปรียบเทียบกับลมที่พัดผ่านข้างหูไปนั้น เหมือนกับการให้ปล่อยวาง อย่าใส่ใจหรือสนใจกับสิ่งรอบข้าง เมื่อไม่สนใจและปล่อยวาง ก็จะไม่เกิดทุกข์ (Zhu Ruimin, 2006: 165-166)

² ส่วนวน 牛头阿旁 มาจากเรื่องในคัมภีร์พุทธศาสนาที่กล่าวถึง “พระยม” หรือ “ยมบาล” ผู้ปกครองยมโลกหรือแดนรกว่า มีผู้ช่วยทั้งหมด 18 ตน โดยมีหน้าที่ดูแลแดนรกทั้งหมด 18 ชุม ผู้ช่วยเหลือนั้นมีศีระเป็นสัตว์ แต่มีรูปร่างเหมือนมนุษย์ เช่น ยมทูตหัววัว ยมทูตหัวหมู ยมทูตหัวหมู ยมทูตหัวแกะ ยมทูตหัวนกอินทรี ยมทูตหัวนกแร้ง เป็นต้น ยมทูตหัววัวเป็นยมทูตที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด หนึ่งในคัมภีร์เบญจทุกขบทสูตร (《五苦章句经》 Wúkǔ zhāngjù jīng) ในสมัยราชวงศ์จินตะวันออก ได้กล่าวถึงว่า ยมทูตหัววัวมีชื่อเรียกว่า “อาผาง” (阿旁 āpáng หรือ 阿傍 ābàng) มีศีระเป็นวัว รูปร่างเป็นมนุษย์ มีเท้าเป็นกับเท้าวัว ดูน่ากลัวดุร้าย ภายหลังจึงนำมาใช้เป็นสำนวน หมายถึง คนที่ร้ายกาจหรือชั่วร้าย (Zhu Ruimin, 2006: 51)

³ ส่วนวน 肉眼凡夫 มาจากแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ คนที่ยังติดกิเลสมีชาติตา ยังไม่สำเร็จมรรคผล หรือยังไม่ถึงดวงตาเห็นธรรม ยังมองทุกสิ่งด้วย “ตาเนื้อ” (肉眼 ròuyǎn) อยู่ จึงยังเป็นมนุษย์ธรรมดา แต่หากได้รับพระธรรมคำสอน ฟังตนและบำเพ็ญเพียรแล้ว ก็จะได้ดวงตาเห็นธรรมในที่สุด ดังที่มีกล่าวไว้ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร (《法华经》 Fǎhuá jīng หรือ Lotus Sūtra) ของทางฝ่ายพุทธศาสนาเถรวาท โดยเปรียบเทียบตาเนื้อกับดวงตาเห็นธรรมไว้ (Zhu Ruimin, 2006: 66-67)

ว่า “สายตาที่เฉียบแหลม สายตาที่คมกริบ” ส่วนคำว่า “只 zhī” เป็นคำคุณศัพท์ แปลว่า “เฉพาะ เดียว” เมื่อนำมาใช้กับคำว่า “眼 yǎn” หมายถึง “มีสายตอันลึกล้ำเฉพาะหรือมีตาพิเศษ (ตาทิพย์)” นั่นเอง (Zhu Ruimin, 2006: 66) เดิมสำนวนนี้ใช้คำว่า “慧眼 huìyǎn” ภายหลังจึงมีการใช้คำว่า “只眼 zhīyǎn” เพื่อให้มีความหมายกว้างขึ้น ไม่เฉพาะเจาะจงแต่เพียงความหมายทางพุทธศาสนาเท่านั้น

สำนวนนี้มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ตาทิพย์” และ “ตาแหลม”

ตาทิพย์ หมายถึง ตาที่สามารถดูอะไรเห็นได้หมด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 490)

ตาแหลม หมายถึง มีสายตามคม พอมองเห็นก็รู้ทันทีว่า อะไรดีมีคุณค่า เช่น ผู้หญิงคนนี้ตาแหลม พอมองเห็นหัวแหวนก็รู้ว่า เป็นเพชรแท้ หรือเพชรเทียม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 491)

สำนวนไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำเหมือนหรือคำใกล้เคียงกันแบบสำนวนจีน

2) 耳边风 และ 耳旁风

ěr biān fēng และ ěr páng fēng

“หูข้าง ลม” และ “หูข้าง ลม” (ลมที่พัดผ่านข้างหู)

หมายถึง คำพูดที่ไม่ได้ใส่ใจ ผู้ฟังไม่ได้สนใจในเรื่องที่พูดนั้น

คำที่ต่างกัน คือ “边 biān” และ “旁 páng” สำนวนทั้งสองมีคำอื่นๆ ที่เหมือนกัน ต่างกันแค่อักษรเดียวเท่านั้น และทั้งสองตัวไม่มีเสียงคล้ายกันเลย แต่มีความหมายใกล้เคียงกัน คำว่า “边 biān” เป็นคำนาม แปลว่า “ด้าน ข้าง” ส่วนคำว่า “旁 páng” เป็นคำนาม แปลว่า “ริม ข้าง” เช่นกัน สำนวนนี้เดิมใช้คำว่า “边 biān” ต่อมาจึงมีการใช้คำว่า “旁 páng” แทนด้วย เพราะทั้งสองคำมีความหมายที่ใกล้เคียงกันมาก

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “หุทวนลม” และ “เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา”

หุทวนลม หมายถึง แกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน แสร้งทำไม่ได้ยิน (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 642)

เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา หมายถึง บอกหรือสอนไม่ได้ผล เพราะไม่สนใจหรือตั้งใจฟัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 212)

สำนวนไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำเหมือนหรือคำใกล้เคียงกันแบบสำนวนจีน

1.3 การเปลี่ยนแปลงของสำนวนที่มีการเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ ไชสิริ ปราโมช ณ อยุธยา อธิบายไว้ว่า “สำนวนที่มีการเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน หมายถึง สำนวน 2 สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน จะต่างกันเพียงบางคำเท่านั้น โดยคำที่ต่างกันนั้นจะมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน เช่น การเปรียบเทียบกับคนและอวัยวะต่างๆ ของคน สัตว์ต่างๆ ธรรมชาติและเครื่องดนตรี” (ไชสิริ ปราโมช ณ อยุธยา, 2540: 57) จะเห็นได้ว่า สำนวนจีนทางพุทธศาสนา มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวนหลายสำนวน จากการศึกษาพบว่ามียู่ 5 สำนวน ได้แก่

临时抱佛脚¹ lín shí bào fó jiǎo (เวลาจวนตัวก็มากอดเท้าพระ)

人中狮子² rén zhōng shī zi (เป็นสิงโตท่ามกลางหมู่คน)

¹ สำนวน 临时抱佛脚 มาจากพิธีการสักการะด้วยวิธีการสัมผัสเท้าหรือโอบกอดเท้า เพื่อแสดงความเคารพหรืออ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ การสัมผัสแบบนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือ “วิจารณ์บทกวีแห่งจงซาน” (《中山诗话》 Zhōngshān shīhuà) โดยกล่าวถึงการสนทนาระหว่างพระคัมภีร์ และมีการต่อคำกลอนแนวคิดทางพุทธศาสนาขึ้น ตอนหนึ่งในคำกลอนดังกล่าวมีว่า “ยามชราต้องพึ่งสงฆ์ ร้อนใจมากอดเท้าพระ” ภายหลัง “ร้อนใจมากอดเท้าพระ” กลายเป็นที่แพร่หลาย และนำมาใช้เป็นสำนวน (Zhu Ruimin, 2006: 295)

² สำนวน 人中狮子 มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์หลายเล่ม โดยมักจะเปรียบเทียบพระพุทธเจ้ากับสิงโต (狮子 shīzi) การเปรียบเทียบพระพุทธเจ้าเหมือนดังสิ่งใดมีให้เห็นทั้งในคัมภีร์ฉบับภาษาจีนและฉบับแปลภาษาอังกฤษด้วย และยังอาจหมายถึงพระสมณเจ้าชั้นสูงอีกด้วย ดังปรากฏอยู่ในหนังสือ “ชีวประวัติพระมหาสมณเจ้าแห่งราชวงศ์ถัง” (《四朝高僧传》 Sìcháo gāosēng zhuàn)

认贼为子¹ rèn zé wéi zǐ (ถือเอาโจรเป็นลูก)方木圆孔² fāng mù yuán kǒng (ไม้เหลี่ยมกับรูกลม)一朝被蛇咬，三年怕井绳³ yī zhāo bèi shé yǎo, sān nián pà jǐng sheng
(พอถูกงูกัดเข้าครั้งหนึ่ง สามปีผ่านไปก็ยังคงกลัวเชือกของบ่อน้ำ)

1) 临时抱佛脚 และ 急来抱佛脚

lín shí bào fó jiǎo และ jí lái bào fó jiǎo

“จวนตัว เวลา กอด พระ เท้า” และ “ร้อนใจ มา กอด พระ เท้า” (“เวลาจวนตัวก็มากอดเท้าพระ” และ “ร้อนใจก็มากอดเท้าพระ”)

หมายถึง เวลาปกติไม่มีมาหา พอพบเจอความลำบากหรือเรื่องเดือดร้อนถึงจะมาขอความช่วยเหลือ หรือยามปกติไม่มีการเตรียมตัวให้พร้อม พอเกิดเรื่องหรือเรื่องจวนตัว ถึงจะหาวิธีแก้ไขหรือรับมือ

คำที่ต่างกัน คือ “临时 lín shí” และ “急来 jí lái” จำนวนทั้งสองมีความหมายที่เหมือนกัน ต่างกันเพียงบางคำในสำนวนเท่านั้น โดยคำที่ต่างกันทั้งสองนี้ มี

ที่กล่าวถึงความสามารถเป็นเลิศเป็นเอกทัศทางพระคัมภีร์ของพระถานอี (昙一 Tányī) ในสมัยราชวงศ์ถัง โดยผู้คนในสมัยนั้นกล่าวยกย่องว่า พระถานอีเป็นสิ่งใดท่ามกลางหมู่คน (Zhu Ruimin, 2006: 386-387)

¹ ส่วนวน 认贼为子 มีปรากฏเป็นคำอุปมาที่มักใช้เปรียบเทียบอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ดังเช่น มีปรากฏในคัมภีร์ศูราวงคัมสูตร (Shurangama sutra) เล่มที่ 1 และคัมภีร์พระมหาไวปุลยสมปุรณโฑธอรอดสูตร (《大方广圆觉修多罗了义经》Dāfāngguāng yuánjué xiūduōluó liǎoyì jīng หรือ The Grand Sutra of Perfect Enlightenment) วรรคหลัง ที่มีการใช้คำอุปมาเปรียบเทียบว่า “หากมีบุคคลหนึ่งยอมรับโจรเป็นลูก ทรัพย์สินในบ้านก็จะหาเหลือไม่” การอุปมาแบบนี้ที่ใช้ในคัมภีร์ทางฝ่ายมหายานจะหมายถึงว่า หากยอมรับสิ่งผิดเป็นลูก ยึดมั่นกับสิ่งลวงตา สิ่งไม่จริงทั้งหลาย ก็จะไม่สามารถเข้าถึงซึ่งดินแดนแห่งธรรมได้ (Zhu Ruimin, 2006: 273-274)² ส่วนวน 方木圆孔 มีปรากฏการใช้เปรียบเทียบอยู่ในตอนที่ชื่อ “พระนิกายฉานนามเต้าอิงแห่งเขาหวินจิวที่หงโจว (洪州云居道膺禅师 Hóngzhōu Yúnjū Dàoyīng chánshī) ในหนังสือ “ปี่งจู่พุทธประทีป” (《五灯会元》Wūdēng huìyuán) โดยได้เปรียบเทียบจิตและกายเนื้อในโลกนี้ที่มีจุดสิ้นสุดดับสูญกับโลกแห่งนิรันดร์ ย่อมไม่เข้ากัน ไม่สามารถฝึกบ่าเพื่อเพียรด้วยกายเนื้อในโลกนิรันดร์ได้ เหมือน “ไม้เหลี่ยมกับรูกลม” เป็นสองสิ่งที่ไม่มีวันเข้ากันได้ การเปรียบเทียบนี้จึงทำให้เกิดสำนวนนี้ขึ้น (Zhu Ruimin, 2006: 335-336)³ ส่วนวน 一朝被蛇咬，三年怕井绳 มาจากหนึ่งในแนวคิดหลักของนิกายธรรมลักษณะ (唯识宗 wéishízhōng หรือ 法相宗 Fǎxiàngzōng) ทางฝ่ายมหายานที่เรียกว่า “สามธรรมชาติ” หรือ “สามลักษณะ” (trīsvabhāva) ซึ่งแนวคิดของสามธรรมชาตินี้มีการอุปมาเปรียบเทียบ “งู” กับ “เชือก” ไว้ โดยกล่าวว่า “งู” คือ “ธรรมชาติในจินตนาการ” ส่วน “เชือก” ทำจากหญ้าหรือป่าน คือ “ธรรมชาติที่พึ่งพา” และ “การรับรู้ถึงความจริงของเชือก” ว่าไม่ใช่งู คือ “ธรรมชาติที่สมบูรณ์” ดังนั้น สำนวนนี้จึงเกิดจากการอธิบายแนวคิดการเข้าใจผิดว่าเป็นงู ว่าเป็นธรรมชาติที่สอดคล้องกัน (Zhu Ruimin, 2006: 224)

ความหมายในเชิงเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน เดิมสำนวนนี้ใช้คำว่า “急来 jí lái” หมายถึง “ร้อนใจ” มีเรื่องเดือดร้อนหรือทุกข์ใจต่างๆ ในปัจจุบันมีการใช้คำว่า “临时 lín shí” ซึ่งหมายถึง “เวลาจวนตัว” มาเปรียบเทียบกับ ในสังคมปัจจุบันเรื่องเกี่ยวกับความเร่งรีบหรือรีบด่วนของเวลา มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของผู้คนค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้น คำที่เกี่ยวข้องกับความเร่งรีบ รีบด่วน หรือจวนตัว จึงเข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวน

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “พึ่งใบบุญ” “แม้วพึ่งพระ” และ “หนีร้อนมาพึ่งเย็น”

พึ่งใบบุญ หมายถึง ขอความช่วยเหลือโดยอาศัยบุญกุศลที่ท่านได้ทำไว้ นั้นช่วยคุ้มครองดูแลรักษาให้ปลอดภัย อยู่ดีมีสุข เป็นที่พึ่ง (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 142)

แม้วพึ่งพระ หมายถึง เข้าอาศัยอยู่ในความคุ้มครองของผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจวาสนา เพื่อเอาเป็นที่พึ่ง ให้ช่วยคุ้มครอง (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 433)

หนีร้อนมาพึ่งเย็น หมายถึง หนีจากที่ที่มีความเดือดร้อนมาอาศัยอยู่ในที่มีความสงบสุข (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1292)

สำนวนไทยทั้งสามสำนวน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเปรียบเทียบทำนองเดียวกันแบบในสำนวนจีน

2) 人中狮子 และ 人中之龙

rén zhōng shī zi และ rén zhōng zhī lóng

“คน ท่ามกลาง สิงโต” และ “คน ท่ามกลาง ช้าง มังกร” (“เป็นสิงโตท่ามกลางหมู่คน” และ “มังกรซึ่งอยู่ท่ามกลางหมู่คน”)

หมายถึง คนที่มีความสามารถปรากฏออกมาหรือเป็นที่รู้จักในกลุ่มชน

คำที่ต่างกัน คือ “狮子 shī zi” และ “之龙 zhī lóng” สำนวนทั้งสองมีความหมายที่เหมือนกัน ต่างกันเพียงบางคำในสำนวนเท่านั้น โดยคำที่ต่างกันทั้งสองนี้มีความหมายในเชิงเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน เดิมสำนวนนี้ใช้คำว่า “狮子 shī zi” หมายถึง “สิงโต” เป็นคำทางพุทธศาสนา ในทางพุทธศาสนาใช้อุปมา หมายถึง “พระพุทธเจ้า” ต่อมา

เมื่อพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนแล้ว ความหมายของคำว่า “สิงโต” จึงกว้างขึ้น มีการนำมาใช้หมายถึง พระสมณเจ้าชั้นสูงอีกด้วย (Zhu Ruimin, 2006: 387) เมื่อนำมาใช้เป็นสำนวนจึงหมายถึง ผู้ที่มีความสามารถเป็นที่ประจักษ์โดยทั่ว ภายหลังเมื่อพุทธศาสนาผสมผสานเข้ากับ ความเชื่อดั้งเดิมของวัฒนธรรมจีนแล้ว คำว่า “龙 lóng” แปลว่า “มังกร” ในสมัยโบราณเป็น สัญลักษณ์ของพระจักรพรรดิจีน จึงถูกนำมาใช้แทนที่ด้วย และยังคงความหมายเดิมเอาไว้

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “เป็นช่างเผือก” หรือ “ช่างเผือก”

เป็นช่างเผือก หรือ ช่างเผือก หมายถึง คนที่มีความสามารถหรือคุณสมบัติพิเศษ เด่นขึ้นมาเป็นที่รู้จักกันทั่วไป (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 347)

สำนวนไทยเดิมใช้ว่า “เป็นช่างเผือก” ต่อมาเกิดการตัดคำ เหลือพูดแค่ “ช่างเผือก” ก็ได้ เป็นที่เข้าใจกัน ดังนั้น สำนวนไทยเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบตัดคำ ซึ่งต่างจากสำนวนจีนที่เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน

1.4 การเปลี่ยนแปลงของสำนวนที่มีการลำดับคำใหม่

สำนวน 2 สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน มีการเปรียบเทียบแบบเดียวกัน มีการใช้คำที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน แต่เกิดการสลับที่หรือตำแหน่งของคำในสำนวน จากการศึกษาพบว่ามียู่ 1 สำนวน คือ

思前想后¹

และ 前思后想

sī qián xiǎng hòu

และ qián sī hòu xiǎng

“คิดพิจารณา หน้า คิด หลัง” และ “หน้า คิด หลัง คิด” (คิดหน้าคิดหลัง)

¹ สำนวน 思前想后 มีปรากฏในหนังสือ “บันทึกงานของโบราณของคนรุ่นก่อน” (《古尊宿语录》 Gǔ zūnsù yǔlù) เล่มที่ 2 ในตอนที่พระหวงโป้ (黄蘗 Huángbò) ในสมัยราชวงศ์ถังกล่าวไว้ว่า เพียงรู้จักสงบจิตใจก็พอแล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้องคิดคำนึง ถึงเรื่องอื่นใด หรือคิดหน้าคิดหลังถึงสิ่งใด คำว่า “คิดหน้าคิดหลัง” จึงได้กลายมาเป็นสำนวนในภายหลัง (Zhu Ruimin, 2006: 368)

หมายถึง คิดถึงเรื่องที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน พิจารณาถึงผลที่จะเกิดตามมา คิดแล้วคิดอีก คิดหน้าคิดหลัง คิดอย่างรอบคอบ

สำนวนเดิมมาจากคำในพุทธศาสนาว่า “思前虑后 sī qián lǜ hòu” ต่อมาจึงกลายเป็น “思前想后 sī qián xiǎng hòu” โดยเปลี่ยนจากคำว่า “虑 lǜ (คิดพิจารณา)” มาเป็น “想 xiǎng (คิด)” และมีการสลับตำแหน่งของคำในสำนวนเป็น “前思后想 qián sī hòu xiǎng” ด้วย โดยสลับคำว่า “前 qián (หน้า)” และ “后 hòu (หลัง)” มาวางไว้หน้าคำกริยา “คิด” แต่ภายหลังมักจะพูดในรูปแบบตำแหน่งเดิมมากกว่า คือ “思前想后 sī qián xiǎng hòu” ซึ่งคำว่า “前 qián” และ “后 hòu” วางไว้หลังคำกริยา “คิด” (Zhu Ruimin, 2006: 368) ถึงแม้จะมีการสลับตำแหน่งของคำในสำนวนทั้งสอง แต่ความหมายก็ยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

สำนวนนี้มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “คิดหน้าคิดหลัง”

คิดหน้าคิดหลัง หมายถึง คิดทบทวน คิดแล้วคิดอีกหลายรอบ คิดอย่างรอบคอบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 261)

สำนวนไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการลำดับคำใหม่แบบในสำนวนจีน

2. ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในสำนวน

ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในสำนวน สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ คือ

2.1 การเปลี่ยนแปลงความหมายเป็นความหมายอื่น

การเปลี่ยนแปลงความหมายเป็นความหมายอื่น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว ความหมายใหม่อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับความหมายเดิม หรืออาจยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่ จากการศึกษาพบว่า สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะนี้มีอยู่ 8 สำนวน ได้แก่

辯才无碍 ¹ การโต้แย้งได้)	biàn cái wú ài	(ไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวาง สามารถใน
单刀直入 ²	dān dāo zhí rù	(มีเด็ยวปักเข้า)
凡夫俗子 ³ ทั่วไป)	fán fū sú zǐ	(บุคคลธรรมดา คนธรรมดา
功德圆满 ⁴ สมบูรณ์ด้วยดี)	gōng dé yuán mǎn	(คุณงามความดีและคุณธรรม
口头禅 ⁵ นำมากล่าวด้วยวาจา)	kǒu tóu chán	(คำสอนของนิกายฉานจง ⁶ ที่

¹ ส่วนวน 辯才无碍 มีที่มาจากคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คำว่า 辯才 (biàncái) หมายถึง ความสามารถในการแสดงธรรม ซึ่งเดิมหมายถึง พระโพธิสัตว์ทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์โลกทั้งหลาย การแสดงธรรมนั้นสามารถเผยแพร่ธรรมะได้กว้างไกลไพศาล ไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวาง ดังมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อวตังสกสูตร หรือ พุทธาวตังสกมหาไปบลยุสูตร (《华严经》 Huáyán jīng หรือ Avatamsaka Sūtra) ของทางฝ่ายมหายาน (Zhu Ruimin, 2006: 261)

² ส่วนวน 单刀直入 มีที่มาจากการอุปมาของพระนักบวชนิกายฉานจง โดยมักจะนำมาเปรียบเทียบกับวิธีการกระตุ้นความสนใจหรือแรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นโดยตรงและรวดเร็ว ดังมีปรากฏอยู่ในหนังสือชุด “บันทึกการถ่ายทอดประทีปธรรมแห่งปศิกกราชิ่งเตอ (ค.ศ. 1004-1007)” (《景德传灯录》 Jǐngdé chuándēnglù หรือ Transmission of The Lamp) เล่มที่ 9 ซึ่งได้นำมาอุปมาว่า หากได้รับแรงกระตุ้นความสนใจโดยตรงและรวดเร็ว ก็จะสามารถเข้าใจหลักธรรมคำสอนได้ และเข้าถึงโลกธรรมได้ในที่สุด (Zhu Ruimin, 2006: 211)

³ ส่วนวน 凡夫俗子 มีที่มาจากคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คำว่า 凡夫 (fánfū) เป็นคำศัพท์ทางพุทธศาสนา หมายถึง บุคคลธรรมดา แนวคิดในพุทธศาสนามหายานจะแบ่งคนออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้สำเร็จมรรคผลหรือผู้ทรงศีลและบุคคลธรรมดา โดยผู้ที่สามารถตัดกิเลสทางโลกได้และบำเพ็ญเพียรภาวนาแล้ว ถือเป็นผู้สำเร็จมรรคผลหรือผู้ทรงศีล ส่วนผู้ที่ยังตัดกิเลสไม่ได้ ถือเป็นคนธรรมดา (Zhu Ruimin, 2006: 105)

⁴ ส่วนวน 功德圆满 มีที่มาจากคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คำว่า 功德 (gōngdé) เป็นคำศัพท์ทางพุทธศาสนา เดิมคำนี้ในภาษาจีนหมายถึง คุณงามความดีและคุณธรรม แต่หลังจากพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนแล้ว คำนี้จึงได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา และหมายถึง ทำสิ่งดีงามและได้รับผลตอบแทน (Zhu Ruimin, 2006: 191) ซึ่งแสดงถึงแนวคิดเรื่อง “บุญ” และ “บาป” ของพุทธศาสนา

⁵ ส่วนวน 口头禅 มีที่มาจากหลังจากพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนแล้ว ทำให้เกิดนิกายต่างๆ มากมาย และในบรรดานิกายเหล่านั้น นิกายฉานจงได้รับความนิยมอย่างสูงสุด จนในเวลานั้น ผู้คนมากมายต่างก็นำคำสอนหรือคำพูดของพระนักบวชในนิกายฉานจงมาพูดตามกัน แต่ไม่ได้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง เพียงแค่เลียนแบบคำพูดของพระนักบวชเท่านั้น (Zhu Ruimin, 2006: 209)

⁶ นิกายฉานจง (禅宗 Chánzōng บางทีเรียกว่า “ฉาน” สันสกฤตเรียกว่า “ชยาน” และภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “เซน” หมายถึง นิกายที่ปฏิบัติทางวิปัสสนา) โดย “พระโพธิธรรม” (菩提达摩 Pútí Dámó ค.ศ. ? -528 หรือ 536 ในไทยรู้จักกันในนาม “พระตักม้อ”) เป็นผู้นำนิกายนี้จากอินเดียมาสู่จีน (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตโต], 2555: 53-54) นิกายฉานจงเป็นนิกายที่สำคัญยิ่งและได้รับความเลื่อมใส ศรัทธา นับถือเป็นอย่างมาก

苦海回头¹ kǔ hǎi huí tóu (หวนกลับจากทะเลแห่งทุกข์)
 牛鬼蛇神² niú guǐ shé shén (ผีวิ่วและเทพงู)
 弱肉强食³ ruò ròu qiáng shí (เนื้อของผู้อ่อนแอถูกผู้แข็งแรงจับกิน)
 ดังจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ลำดับ	สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายปัจจุบัน
1	辩才无碍 biàn cái wú ài (ไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัด ความสามารถในการโต้แย้ง ได้)	การพูดบรรยายธรรมลื่นไหลไม่ มีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวาง	ฝีปากดี คารมดี
2	单刀直入 dān dāo zhí rù (มีดเดียวปักเข้า)	มุ่งตรงไปยังเป้าหมายที่ได้วาง ไว้	พูดโผงผางโดยไม่ อ้อมค้อม พูดตรง ประเด็น
3	凡夫俗子 fán fū sú zǐ	คนที่ไม่เข้าใจหลักธรรมหรือ พุทธธรรม	คนธรรมดาสามัญ คนปกติทั่วไป

¹ สำนวน 苦海回头 เป็นศัพท์ทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะ คำว่า 苦海 (kǔhǎi) หมายถึง ทะเลแห่งทุกข์ ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา กล่าวไว้ว่า โลกแห่งความทุกข์ไร้ที่สิ้นสุด กว้างใหญ่ดุจห้วงมหาสมุทร (Chen Yudong, 2005: 345) คำนี้เดิมที่เป็นสำนวนใช้ในทางพุทธศาสนา หมายถึง ความทุกข์เหมือนมหาสมุทรกว้างใหญ่ หากเข้าสู่ทางธรรม ก็จะหลุดพ้นได้ ต่อมาภายหลังใช้หมายถึง เรื่องการกระทำผิด หากสำนึกผิด ก็จะมีหนทางออก (Wang Xingguo, 2011: 674)

² สำนวน 牛鬼蛇神 มาจากการผสมผสานคำทางพุทธศาสนากับคำจีน โดยคำทางพุทธศาสนาจากเรื่องในคัมภีร์พุทธศาสนาที่กล่าวถึง ยมทูตหัววิ่ว (牛鬼 niúguǐ) ส่วนคำจีนมาจากตำนานโบราณของจีนที่กล่าวถึง เทพเจ้างู (蛇神 shéshén) ที่มีศีรษะเป็นมนุษย์ แต่รูปร่างเป็นงู (Zhu Ruimin, 2006: 53)

³ สำนวน 弱肉强食 มาจากแนวความคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนาของ หานยฺวี่ (韩愈 Hányù) กวีผู้มีชื่อในสมัยราชวงศ์ถังซึ่งได้เขียนไว้ในตอนหนึ่งของบทร้อยแก้วชื่อ “บทแต่อาจารย์พระเหวินซ่าง” (《送浮屠文畅师序》 Sòng fú tú Wénchàng shī xù) ได้กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่าเนื้อของผู้อ่อนแอ ก็คืออาหารของผู้แข็งแรง ถึงจะพยายามหนี ก็หนีไม่พ้น สุดท้ายก็ต้องถูกผู้แข็งแรงกว่าจับกิน (Zhu Ruimin, 2006: 173)

ลำดับ	สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายปัจจุบัน
	(บุคคลธรรมดา คนธรรมดาทั่วไป)		
4	功德圓滿 gōng dé yuán mǎn (คุณงามความดีและคุณธรรมสมบูรณ์ด้วยดี)	บุญบารมีเพียบพร้อมเต็มเปี่ยม	เรื่องราวต่างๆ สิ้นสุดลงด้วยดี
5	口头禅 kǒu tóu chán (คำสอนของนิกายฉานจงที่นำมากล่าวด้วยวาจา)	พระนักบวช ¹ ในนิกายฉานจงที่ไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างแท้จริงได้แต่พูดคำสอนลอยๆ ขึ้นมา	สำนวนหรือคำพูดที่ติดปาก โดยไม่ได้ตั้งใจหรือมีความหมายอะไรเป็นพิเศษ
6	苦海回头 kǔ hǎi huí tóu (หวนกลับจากทะเลแห่งทุกข์)	การบำเพ็ญเพียรจนบรรลุเป้าหมาย หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง	ตัดสินใจแก้ไขข้อผิดพลาด
7	牛鬼蛇神 niú guǐ shé shén (ผีวัวและเทพงู)	คนหรือสิ่งของที่หลอนลงตา พิลึกพิศปกติ	คนเลวหลายรูปแบบหรือสิ่งของที่น่ารังเกียจ
8	弱肉强食 ruò ròu qiáng shí (เนื้อของผู้อ่อนแอถูกผู้แข็งแรงจับกิน)	ในโลกของสัตว์ต่างๆ สัตว์ที่อ่อนแออ่อนแอเป็นอาหารของสัตว์ที่แข็งแรงกว่าเสมอ	อาศัยความแข็งแรงข่มเหงผู้อ่อนแอกว่า

¹ อุตหรณิกายสายจีน (หรือนิกายมหายาน) นิยมเรียกผู้ปฏิบัติธรรมว่า “นักบวช” เนื่องจากผู้ออกบวชไม่ต้องมีพิธีกรรมการบวชและการปฏิบัติตนตามภาวะของสงฆ์เหมือนทักษิณนิกาย (หรือนิกายเถรวาท) (เสฐียร พันธรั้ง, 2534: 173-178)

1) 辯才無碍

bian cái wú ài

โต้แย้ง ความสามารถ ไม่มี อุปสรรค (ไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัดความสามารถในการโต้แย้งได้)

เดิมหมายถึง การพูดบรรยายธรรมสิ้นไหลไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวาง

ปัจจุบันหมายถึง ฝีปากดี การมดี

สำนวน “辯才無碍 bian cái wú ài” เดิมนำมาใช้หมายถึง “การพูดบรรยายธรรมของพระนักบวชซึ่งพูดบรรยายธรรมได้อย่างสิ้นไหลน่าฟัง” ในภายหลังสำนวนนี้มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย โดยนำมาใช้หมายถึง “มีฝีปากดี การมดี พูดจน่าฟัง” ถึงแม้ความหมายจะเปลี่ยนไป แต่ยังคงมีเค้าความหมายเดิมอยู่คือ เป็นเรื่องการพูดจาดีสิ้นไหลน่าฟัง

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ปากเอก เลขโท หนังสือตรี ชั่วดีเป็นตรา” หรือ “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา” และ “การมเป็นต่อ รูปหล่อเป็นรอง”

ปากเอก เลขโท หนังสือตรี ชั่วดีเป็นตรา หรือ ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา หมายถึง ปากที่พูดดีมีปฏิภาณพร้อมทั้งสติปัญญา ทำให้เกิดคุณประโยชน์ รวมทั้งการพูดจาเป็นสิ่งสำคัญด้วย (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 340)

การมเป็นต่อ รูปหล่อเป็นรอง หมายถึง พูดจาดีมีเสน่ห์ การมดี ฝีปากดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 257)

สำนวนไทย “ปากเอก เลขโท หนังสือตรี ชั่วดีเป็นตรา” หรือ “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา” สามารถตัดคำเหลือเพียง “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท” ก็ได้ โดยความหมายยังคงเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นความหมายใหม่ โดยสมัยก่อนถือว่า

การพูดเป็นสิ่งสำคัญที่หนึ่ง วิชาอื่นๆ เป็นสิ่งสำคัญรองลงมา ปากเป็นเอก จึงหมายถึง “ปากที่พูดดีมีปฏิภาณ ทำให้เกิดคุณประโยชน์” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 340) สำนวนนี้จึงยังคงความหมายเหมือนเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งต่างจากสำนวนจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นความหมายใหม่ แต่ยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่บ้าง

1) 单刀直入

dān dāo zhí rù

เดี่ยว มีด ตรง เข้าสู่ (มีดเดียวปักเข้า)

เดิมหมายถึง มุ่งตรงไปยังเป้าหมายที่ใด้วางไว้

ปัจจุบันหมายถึง พูดโผงผางโดยไม่อ้อมค้อม พูดตรงประเด็น

สำนวน “单刀直入 dān dāo zhí rù” เดิมนำมาใช้หมายถึง “การมุ่งตรงไปยังเป้าหมายที่ใด้วางเอาไว้” เหมือนการปามัดให้พุ่งตรงไปยังเป้าหมาย ปาให้ปักเข้าไปตรงเป้า ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย โดยนำมาใช้หมายถึง “พูดตรง พูดโผงผางโดยไม่อ้อมค้อม พูดอย่างตรงประเด็น” ถึงความหมายจะเปลี่ยนไป แต่สำนวนนี้ก็ยังคงเค้าของความหมายเดิมอยู่ นั่นคือ “การพุ่งตรงสู่เป้าหมาย ตรงประเด็น ตรงเป้า”

สำนวนนี้มีความหมายคล้ายกับสำนวนไทย คือ “ขวานผ่าซาก”

ขวานผ่าซาก หมายถึง พูดโผงผาง ไม่เกรงใจใคร พูดตรงเกินไป โดยไม่เลือกกาลเทศะและบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 176, กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 40-41)

สำนวนไทย “ขวานผ่าซาก” ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย สำนวนนี้เปรียบการพูดตรงๆ กับ “ซาก” ซึ่งเป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง เนื้อแข็งและหนัก การจะใช้ขวานผ่าซาก จะต้องใช้กำลังอย่างเต็มที่ ผ่าตรงๆ ลงไปยังซากนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 40) สำนวนนี้จึงยังคงความหมายเดิมไว้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ต่างจากสำนวนจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นความหมายใหม่ แต่ยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่

2.2 การเปลี่ยนแปลงความหมายตรงข้ามกับความหมายเดิม

การเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะนี้ คือ ความหมายในปัจจุบันจะมีความหมายผิดไปจากความหมายเดิม และความหมายที่ผิดไปนั้นมักจะเป็นความหมายที่ตรงข้ามกับความหมายเดิม โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเปลี่ยนความหมายจาก “ความหมายที่ดี” หรือ “ความหมายเชิงบวก” ไปเป็น “ความหมายที่ไม่ดี” หรือ “ความหมายเชิงลบ” จากการศึกษพบว่า มีอยู่ 4 จำนวน ได้แก่

道貌岸然 ¹	dào mào àn rán	(วางมาดภูมิฐานมีศีลธรรม)
顶礼膜拜 ²	dǐng lǐ mó bài	(คุกเข่าก้มศีรษะลงกราบ)
大吹法螺 ³	dà chuī fǎ luó	(เป่าหอยสังข์อย่างยิ่งใหญ่)
神通广大 ⁴	shén tōng guǎng dà	(ผู้ที่เก่งกาจเหมือนเทพเจ้าอย่าง

ยิ่ง)

ดังจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

¹ จำนวน 道貌岸然 มาจากหนึ่งในบันทึกเรื่องเล่านิทานเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ชื่อ “วิมลเกียรตินิเทศสูตร” (《维摩诘经经文》 Wéimójié jīng jǐng jīngwén หรือ Vimalakirti nirdeśa sutra) ซึ่งอยู่ในหนังสือ “รวมบทวรรณคดีลำนับรรายแห่งเมืองตุนหวง” (《敦煌变文集》 Dūnhuáng biànwén jí) ในสมัยราชวงศ์ถัง ความตอนหนึ่งบรรยายถึงลักษณะท่าทางของคฤหบดีวิมลเกียรติ (Vimalakirti หรือ วิมลเกียรติโพธิสัตว์) ไว้ว่า มีบุคลิกลักษณะภูมิฐาน จริงจัง น่าเกรงขาม (Zhu Ruimin, 2006: 180)

² จำนวน 顶礼膜拜 มาจากวิธีการสักการะหรือแสดงความเคารพอย่างสูงสุดในพุทธศาสนา โดยการคุกเข่าลงที่พื้นและจรดหน้าผากหรือศีรษะลงที่เท้าของบุคคลนั้น จำนวนนี้มีการผสมคำระหว่าง “ก้มลงกราบ” (顶礼 dǐnglǐ) และ “กราบไหว้สักการะ” (膜拜 móbài) ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการแสดงความเคารพในพุทธศาสนา (Zhu Ruimin, 2006: 12)

³ จำนวน 大吹法螺 มาจากคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คำว่า 法螺 (fǎluó) หมายถึง หอยสังข์ที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีทางพุทธศาสนา ใช้เล่นประกอบในตอนแสดงธรรมเทศนา ดังนั้น คำว่า 吹法螺 (chuī fǎluó) แปลว่า เป่าหอยสังข์ เป็นคำศัพท์เฉพาะทางพุทธศาสนา ใช้หมายถึง ตอนแสดงธรรมเทศนาจะเป่าหอยสังข์เล่นประกอบจึงหะการพูดแสดงธรรมไปด้วย และยังนำมาใช้อุปมากับวิธีการแสดงธรรมเทศนาด้วย (Zhu Ruimin, 2006: 194)

⁴ จำนวน 神通广大 มาจากคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คำว่า 神通 (shéntōng) มาจาก 神通力 (shéntōng lì) หมายถึง พลังแห่งพุทธอานาภาพของพระพุทธเจ้า ในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานได้จำแนกพุทธอานาภาพไว้ 6 ประการ เช่น อานาภาพที่สามารถไปได้ทุกแดนในสามโลก อานาภาพที่สามารถเห็นความเป็นไปของสรรพสิ่งทั้งสามโลก อานาภาพที่สามารถหยั่งรู้ถึงอดีตและอนาคตของทุกสรรพสิ่งได้ อานาภาพที่สามารถหลุดพ้นจากสังสารวัฏ (การเวียนว่ายตายเกิด) ได้ เป็นต้น (Zhu Ruimin, 2006: 67)

ลำดับ	สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายปัจจุบัน
1	道貌岸然 dào mào àn rán (วางมาดภูมิฐานมีศีลธรรม)	บุคลิกลักษณะวางมาด ภูมิฐาน	คนที่แสร้งทำเป็นดีมี ศีลธรรม แสร้งวางตัว ดีมีศีลธรรม
2	顶礼膜拜 dǐng lǐ mó bài (คุกเข่าก้มศีรษะลงกราบ)	การแสดงความเคารพ เลื่อมใสอย่างสูงสุด ลักษณะของการกราบ ไหว้เลื่อมใสศรัทธาอย่าง มากของพุทธศาสนิกชน ในสมัยอินเดียโบราณ	เลื่อมใส ยอมให้ด้วย ความนับถือ (บางครั้ง ความหมายมีนัยยะ เปลี่ยนไปในทาง เห็นבแนมเสียดสี)
3	大吹法螺 dà chuī fǎ luó (เป่าหอยสังข์อย่างยิ่งใหญ่)	การเผยแพร่หลักธรรมคำ สอนทางศาสนา	คุยโวโอ้อวดสรรพคุณ คุยโวโอ้อวดตัวเอง
4	神通广大 shén tōng guǎng dà (ผู้ที่เก่งกาจเหมือนเทพเจ้า อย่างยิ่ง)	อานุภาพของพระพุทธ องค์ยิ่งใหญ่ไร้ขอบเขต	มีความสามารถมาก มี วิธีการมาก หรือมี ความสามารถอย่าง มหัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ บางครั้งมีความหมาย เชิงลบ

1) 道貌岸然

dào mào àn rán

ศีลธรรม หน้าตาทำทาง สูงสง่า ซรีมน่าเกรงขาม (วางมาดภูมิฐานมีศีลธรรม)

เดิมหมายถึง บุคลิกลักษณะวางมาดภูมิฐาน

ปัจจุบันหมายถึง คนที่สร้างทำเป็นดีมีศีลธรรม สร้างวางตัวดีมีศีลธรรม

สำนวน “道貌岸然 dào mào àn rán” เดิมใช้บรรยายลักษณะของบุคคลที่วางมาดหรือท่าทางภูมิฐาน ดูดีมีศีลธรรม เป็นความหมายในเชิงบวกหรือความหมายดี ต่อมาภายหลังนำมาใช้ในนัยยะเหน็บแนม หมายถึง “ลักษณะของบุคคลที่สร้างทำตัวหรือวางมาดให้ดูดีมีศีลธรรม” กลายเป็นความหมายในเชิงลบหรือความหมายไม่ดีในปัจจุบัน เป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงความหมายตรงข้ามกับความหมายเดิม

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “มือถือสาก ปากถือศีล” และ “ชีปล่อยปลาแห้ง”

มือถือสาก ปากถือศีล หมายถึง มักแสดงตัวว่า เป็นคนดีมีศีลธรรม แต่กลับประพฤติชั่ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 912)

ชีปล่อยปลาแห้ง หมายถึง เสแสร้งว่าเป็นคนใจบุญ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 101)

สำนวนไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายที่ตรงข้ามกับความหมายเดิม สำนวนไทยทั้งสองมีความหมายในเชิงลบ ใช้พูดอย่างประชดเหน็บแนม เช่น สำนวน “ชีปล่อยปลาแห้ง” มาจากการปล่อยปลาเป็นการทำบุญให้ชีวิตแก่ปลา แต่กลับนำปลาที่แห้ง ไม่มีชีวิตแล้วมาปล่อย สำนวนนี้จึงเป็นการพูดประชดประชันคนที่เสแสร้งทำใจบุญสุนทาน (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 101) สำนวนนี้จึงยังคงความหมายเดิมไว้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ต่างจากสำนวนจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นความหมายใหม่ในเชิงลบ เป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายตรงข้ามกับความหมายเดิม

2) 顶礼膜拜

dǐng lǐ mó bài

ใช้ศรัทธายัน พิธีท่าทาง (เปลือก) บาง กราบไหว้ (คุกเข่าก้มศีรษะลงกราบ)

เดิมหมายถึง การแสดงความเคารพเลื่อมใสอย่างสูงสุด ลักษณะของการกราบไหว้เลื่อมใสศรัทธาอย่างมากของพุทธศาสนิกชนในสมัยอินเดียโบราณ

ปัจจุบันหมายถึง เลื่อมใส ยอมให้ด้วยความนับถือ

สำนวน “顶礼膜拜 dǐng lǐ mó bài” เดิมใช้หมายถึง “การแสดงความเคารพ เลื่อมใสอย่างสูงสุด” เป็นการกราบไหว้เลื่อมใสศรัทธาอย่างมากของพุทธศาสนิกชนในสมัย อินเดียโบราณ ต่อมาภายหลังนำมาใช้หมายถึง “เลื่อมใสหรือยอมให้ด้วยความนับถือ” และ บางครั้งความหมายก็มึนยยะเปลี่ยนไปในทางเหน็บแนมเสียดสี กล่าวคือ “เลื่อมใสหรือศรัทธา อย่างไม่ลืมหูลืมตา อย่างมงาย” กลายเป็นความหมายในเชิงลบ เป็นการเปลี่ยนแปลง ความหมายตรงข้ามกับความหมายเดิมเช่นกัน

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “หมอบราบคาบแก้ว” และ “ยกนิ้ว” หรือ “ยกนิ้วให้”

หมอบราบคาบแก้ว หมายถึง ยอมตามโดยไม่ขัดขืน ยอมแพ้โดยดี ยอมให้ด้วยความเต็มใจหรือศรัทธา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1298)

ยกนิ้ว หรือ ยกนิ้วให้ หมายถึง ยอมให้เป็นเยี่ยม ยอมให้อย่างเลื่อมใสใน ความสามารถ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 937)

สำนวนไทย “หมอบราบคาบแก้ว” เดิมหมายถึง “นั่งหมอบราบอยู่กับพื้น” ต่อมามักหมายถึง “ยอมตามโดยดี ไม่ขัดขืน” สำนวนนี้จึงมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแบบ ความหมายขยายกว้างขึ้นจากความหมายเฉพาะเรื่อง ขยายความหมายกว้างขึ้นเป็นความหมายกลางๆ หรือไม่ได้หมายเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งอีกแล้ว ส่วนสำนวน “ยกนิ้ว” หรือ “ยก นิ้วให้” เดิมหมายถึง “เห็นชอบด้วย เห็นร่วมด้วย” ยกนิ้วจึงเป็นสัญญาณหมายถึงว่า “ตนเป็นคนหนึ่ง ที่ร่วมด้วย” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 453) ต่อมามักใช้หมายถึง “ยอมให้เป็นเยี่ยม ยอมให้ด้วยความเลื่อมใสว่ามีความสามารถ” สำนวน “ยกนิ้วให้” จึงเป็น การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบเปลี่ยนเป็นความหมายอื่น แต่ยังคงเค้าความหมายเดิมอยู่

สำนวนไทยทั้งสองมีการเปลี่ยนแปลงความหมายต่างจากสำนวนจีน คือ การ เปลี่ยนเป็นความหมายขยายกว้างขึ้น และการเปลี่ยนเป็นความหมายอื่น แต่ยังคงเค้า

ความหมายเดิม ในขณะที่สำนวนจีนมีการเปลี่ยนแปลงเป็นความหมายใหม่ในเชิงลบ เป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายตรงข้ามกับความหมายเดิม

2.3 การเปลี่ยนแปลงความหมายแคบลง

การเปลี่ยนแปลงความหมายแคบลงนี้ มักหมายถึง สำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายให้แคบลงกว่าเดิม หรือเดิมอาจมีความหมายหลายอย่าง แต่ภายหลังเหลือเพียงความหมายเดียว หรือเดิมเป็นความหมายกว้างๆ แต่ภายหลังกลายเป็นความหมายเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น จากการศึกษาพบว่ามียู่ 2 สำนวน คือ

深居简出¹ shēn jū jiǎn chū (อยู่อาศัยในป่าลึก น้อยนักที่จะออกมา)

隔靴搔痒² gé xuē sāo yǎng (เกาผิวที่คันผ่านรองเท้าบูทที่กั้นอยู่)

ดังจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ลำดับ	สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายปัจจุบัน
1	深居简出 shēn jū jiǎn chū (อยู่อาศัยในป่าลึก น้อยนักที่จะออกมา)	สัตว์ป่าที่ซ่อนตัว อาศัยอยู่ในป่าลึก น้อยนักที่จะออกมาให้พบเห็น	เก็บเนื้อเก็บตัวอยู่ในบ้าน ไม่ค่อยจะออกไปไหน

¹ สำนวน 深居简出 มาจากตอนหนึ่งในบทร้อยแก้วชื่อ “บทแต่อาจารย์พระเหวินช่าง” ของกวี “หานยวี” ในสมัยราชวงศ์ถัง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมตรงเชิงอรรถของสำนวน 弱肉强食) หานยวีเขียนแนวความคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนาไว้ ตอนหนึ่งกล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า เหมือนนกเวลากินเหยื่อก็ต้องคอยมองรอบทิศระวังภัย เหมือนสัตว์ป่าที่ซ่อนตัวอยู่ในถ้ำ น้อยนักที่จะออกมาเพราะกลัวโดนทำร้าย ดังนั้น สำนวนนี้จึงมาจากกรออุปมานี้ (Zhu Ruimin, 2006: 173)

² สำนวน 隔靴搔痒 มาจากคำทางพุทธศาสนาของนิกายฉวนจง ใช้อุปมาว่า จับจุดสำคัญของหลักธรรมคำสอนไม่ได้ ดังปรากฏในตอนหนึ่งที่ชื่อ “ปรมาจารย์ซีเหวินฝ่าเป่าแห่งเขาคังซานที่ผู้โจว (福州康山契穩法宝大师 Fúzhōu Kāngshān Qīwěn fǎbǎo dàshī)” ในหนังสือ “ปัญญาพุทธประทับ” (《五灯会元》 Wūdēng huìyuán) โดยได้กล่าวถึงการขบปรีศนธรรมระหว่างปรมาจารย์ฝ่าเป่ากับพระนักบวชทั้งหลาย ความตอนหนึ่งกล่าวว่า ปรมาจารย์ฝ่าเป่าได้กล่าวอุปมาพระนักบวชรูปหนึ่งว่า เป็นคนที่ยังจับจุดสำคัญของหลักธรรมไม่ได้ หรือยังเข้าไม่ถึงหลักธรรมที่แท้จริง (Zhu Ruimin, 2006: 320-321)

ลำดับ	สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายปัจจุบัน
2	隔靴搔痒 gé xuē sāo yǎng (เกาผิวที่คันผ่านรองเท้าบูทที่ กั้นอยู่)	ไม่สามารถเข้าถึง หรือจับจุดสำคัญ ของหลักธรรมได้	การทำสิ่งใด พุดคุยหรือ เขียนอะไรก็ตามไม่ละเอียด ลึกซึ้ง จับประเด็นไม่ได้ ไม่ โดนจุดหรือประเด็นสำคัญ แก้ปัญหาไม่ได้

1) 深居简出

shēn jū jiǎn chū

ลึก อยู่อาศัย น้อย ออกจาก (อยู่อาศัยในป่าลึก น้อยนักที่จะออกมา)

เดิมหมายถึง สัตว์ป่าที่ซ่อนตัวอาศัยอยู่ในป่าลึก น้อยนักที่จะออกมาให้พบเห็น

ปัจจุบันหมายถึง เก็บเนื้อเก็บตัวอยู่ในบ้าน ไม่ค่อยจะออกไปไหน

สำนวน “深居简出 shēn jū jiǎn chū” เดิมมีความหมายกว้างๆ ว่า “สัตว์ป่า
ทั่วไปที่ซ่อนตัวอยู่ในป่าลึก น้อยนักที่จะออกมาให้พบเห็น” แต่ปัจจุบันมีความหมายแคบลง
มักนำมาใช้เฉพาะหมายถึง “การเก็บเนื้อเก็บตัวอยู่แต่ในบ้าน ไม่ค่อยจะได้ออกไปไหน” เป็น
การเปลี่ยนแปลงความหมายให้แคบลงเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น

สำนวนนี้มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “อยู่เรือนเหมือนก้อนเส้า ฝ้า
เรือนเหมือนแมวครา” “อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน” และ “เก็บเนื้อเก็บตัว”

อยู่เรือนเหมือนก้อนเส้า ฝ้าเรือนเหมือนแมวครา หมายถึง อยู่กับเหย้าเรือนไม่
ไปไหน (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 663)

อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน หมายถึง อยู่บ้านตลอด ไม่ได้ไปไหน (ขุนวิจิตรมาตรา
[สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 663)

เก็บเนื้อเก็บตัว หมายถึง สงวนตัวไม่ไปงานสังคม ไม่ออกสังคม ไม่คบหาสมาคม
กับใคร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 141)

สำนวนไทยทั้งสามไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบความหมายแคบลง เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งแบบสำนวนจีน

2) 隔靴搔痒

gé xuē sāo yǎng

กั้น รองเท้าบูท เกา ผิวที่คัน (เกาผิวที่คันผ่านรองเท้าบูทที่กั้นอยู่)

เดิมหมายถึง ไม่สามารถเข้าถึงหรือจับจุดสำคัญของหลักธรรมได้

ปัจจุบันหมายถึง การทำสิ่งใด พุดคุยหรือเขียนอะไรก็ตาม ไม่ละเอียดลึกซึ้ง จับประเด็นไม่ได้ ไม่โดนจุดหรือประเด็นสำคัญ แก้ปัญหาไม่ได้

สำนวน “隔靴搔痒 gé xuē sāo yǎng” เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธศาสนาของ นิกายฉานจง ใช้ในความหมายกว้างๆ ว่า “ไม่สามารถเข้าถึงหรือจับจุดสำคัญของหลักธรรม ต่างๆ ได้” แต่ปัจจุบันมีความหมายแคบลง นำมาใช้เฉพาะหมายถึง “การพุดหรือการเขียนไม่ ลึกซึ้ง ไม่ตรงประเด็น” เป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายให้แคบลงเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่นกัน

สำนวนนี้มีมีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “เกาไม่ถูกที่คัน”

เกาไม่ถูกที่คัน หมายถึง แก้ปัญหาไม่ถูกจุด ไม่ตรงประเด็น ทำสิ่งใดไม่โดน จุดสำคัญหรือประเด็นสำคัญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552: 11)

สำนวนไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบความหมายแคบลงเฉพาะเรื่อง ใดเรื่องหนึ่งแบบสำนวนจีน

2.4 การเปลี่ยนแปลงความหมายขยายกว้างขึ้น

การเปลี่ยนแปลงความหมายกว้างขึ้น คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายจากเดิมที่ สำนวนนั้นมีความหมายเพียงอย่างเดียว มาเป็นมีหลายความหมาย หรือความหมายขยาย กว้างเป็นความหมายกลางๆ ไม่ได้หมายเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งอีกแล้ว จากการศึกษาพบว่า มีอยู่ 4 สำนวน ได้แก่

前因后果¹ qián yīn hòu guǒ (เหตุที่เกิดก่อน ผลที่เกิดตามมา)
 五体投地² wǔ tǐ tóu dì (ห้าส่วนในร่างกายหมอบลงกับ

พื้น)

邪魔外道³ xié mó wài dào (มารร้ายนอกกรีต)
 一尘不染⁴ yī chén bù rǎn (แม้ฝุ่นสักเล็กน้อยก็ไม่เปื้อน)

ดังจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ลำดับ	สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายปัจจุบัน
1	前因后果 qián yīn hòu guǒ (เหตุที่เกิดก่อน ผล ที่เกิดตามมา)	มูลเหตุและผลลัพธ์ที่เกิดของ เรื่อง	เรื่องราวความเป็นมา ทั้งหมด

¹ สำนวน 前因后果 มาจากแนวคิดคำสอนหลักของพระพุทธเจ้าเรื่อง “กรรม” (因果 yīnguǒ) ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่สืบเนื่องจากหลักปฏิบัติสมุทบาท (《缘起经》 Yuánqǐjīng) ที่กล่าวว่า กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม และวิบากเป็นผลที่จะได้รับ ผู้ใดทำสิ่งใดไว้ ย่อมได้รับผลจากการกระทำนั้นตอบแทน (Zhu Ruimin, 2006: 57)

² สำนวน 五体投地 มาจากรูปแบบการทำความเคารพอย่างสูงของอินเดีย เมื่อพุทธศาสนาจากอินเดียเข้าสู่ประเทศจีนในสมัยแรก รูปแบบของการทำความเคารพนี้ก็ได้นำมาใช้ด้วย คำว่า 五体(wǔtǐ) แปลว่า ห้าส่วนในร่างกาย อันหมายถึง หัวเข่าขา มือซ้าย มือขวา มือซ้ายและหน้าผาก และจะทำความเคารพด้วยการคุกเข่าลง นั่งตัวตรง นิ้วมือทั้งสองพนมเข้าหากันที่กลางหน้าอก และหมอบกราบลงกับพื้น โดยให้ทั้งห้าส่วนดังกล่าวจรดติดกับพื้น (Chen Yudong, 2005: 111) การทำความเคารพแบบนี้มักใช้ทำความเคารพรูปหรือองค์พระพุทธรูปหรือพระโพธิสัตว์ต่างๆ (Ren Jiyu, 2002: 243)

³ สำนวน 邪魔外道 มาจากการผสมคำทางพุทธศาสนา คือ 邪魔(xiémó) แปลว่า มารร้าย และคำทางศาสนาพราหมณ์ คือ 外道(wàidào) แปลว่า ลัทธินอกศาสนา สำนวนนี้มาจากเรื่องร่วมสมัยพุทธกาล นอกจากศาสนาพุทธที่กำลังเจริญอยู่ในเวลานั้นยังมีลัทธิอื่นๆ อีกที่เรียกว่า “ลัทธิครูทั้ง 6” (六师外道 Liùshī wàidào) หรือคณาจารย์ทั้ง 6 คนผู้เป็นเจ้าของลัทธิ ซึ่งเป็นลัทธิที่อยู่นอกเหนือจากศาสนาพราหมณ์ และไม่ได้เชื่อตามวิถีแห่งพุทธศาสนา ในสมัยนั้นจึงเรียกลัทธิครูทั้ง 6 ว่าเป็นกลุ่มนอกศาสนา (Ren Jiyu, 2002: 321) ลัทธิครูทั้ง 6 ได้แก่ ลัทธิปุณณิกัสสป ลัทธิมิถิลโคสาล ลัทธิชิตเทศกัมพล ลัทธิปุกุทธกัจจายณะ ลัทธิสัณฺฑยเวสฐฐบุตร และลัทธินิครนถนาฏบุตร (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตโต], 2553: 103)

⁴ สำนวน 一尘不染 มาจากคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คำว่า 尘(chén) แปลว่า “ฝุ่น” ในทางพุทธศาสนาหมายถึง เรื่องในทางโลก หรือโลกียะ ซึ่งหมายถึงเรื่อง อารมณ์ 6 (六尘 liùchén) ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สัมผัส) และธรรมารมณ์ (สิ่งที่รับรู้ด้วยใจ) (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตโต], 2553: 547) พุทธศาสนาเชื่อว่า อารมณ์ 6 ทำให้จิตใจมัวหมอง เป็นสิ่งกีดกันปัญญา หากตัดอารมณ์ทั้ง 6 ได้ ก็เปรียบได้ว่า ไม่เปื้อน “ฝุ่น” หรือก็คือ ไม่เกี่ยวข้องกับใดๆ กับทางโลกแล้ว (Ren Jiyu, 2002: 321)

ลำดับ	สำนวน	ความหมายเดิม	ความหมายปัจจุบัน
2	五体投地 wǔ tǐ tóu dì (ทำส่วนในร่างกาย หมอบลงกับพื้น)	การแสดงความเคารพเสื่อมใส อย่างสูงสุดในสมัยอินเดีย โบราณ	เลื่อมใสอย่างยิ่ง
3	邪魔外道 xié mó wài dào (มารร้ายนอกกรีต)	ข้อสอนทางศาสนาหรือแนวคิด ที่ไม่สอดคล้องกับความคิด ดั้งเดิม	พฤติกรรมที่ไม่ดีหรือ คนที่ประพฤติมิชอบ และหมายถึง ภูตผี ปีศาจและพวกนอกกรีต
4	一尘不染 yī chén bù rǎn (แม้ฝุ่นสักเล็กน้อย ก็ไม่เข้ปน)	ผู้บำเพ็ญเพียรต้องรักษาจิตใจ ให้สะอาดบริสุทธิ์ กำจัดกิเลสทั้ง มวล	สภาพแวดล้อมหรือ สิ่งของที่สะอาดอย่าง ยิ่ง และใช้หมายถึง บุคลิกลักษณะทางที่ มีจิตใจบริสุทธิ์งดงาม และมีคุณธรรมสูง ไม่มี นิสัยที่เลวเลยสักนิด เดียว ไร้ราศี ไม่มีต่าง พร้อย สะอาดบริสุทธิ์

1) 五体投地

wǔ tǐ tóu dì

ห้า ร่าง หมอบลง พื้น (ห้าส่วน คือ มือทั้งสอง หัวเข่าทั้งสองและศีรษะหมอบลง
กับพื้น)

เดิมหมายถึง การแสดงความเคารพเสื่อมใสอย่างสูงสุดในสมัยอินเดียโบราณ
ปัจจุบันหมายถึง เลื่อมใสอย่างยิ่ง

สำนวน “五体投地 wǔ tǐ tóu dì” เดิมใช้ในความหมายเฉพาะเกี่ยวกับการแสดงความเคารพเลื่อมใสอย่างสูงสุดในสมัยอินเดียโบราณ พุทธศาสนานำการแสดงความเคารพแบบการกราบนี้มาใช้ปฏิบัติกัน กลุ่มคำนี้จึงหมายถึง “การทำความเคารพด้วยการหมอบกราบ เพื่อแสดงความเลื่อมใสอย่างสูงสุด” ต่อมาภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้น ความหมายที่เปลี่ยน เป็นความหมายแบบขยายกว้างขึ้น โดยนำมาใช้เป็นความหมายกลางๆ กับทุกเรื่อง เมื่อต้องการแสดงความหมายว่า “เลื่อมใสในสิ่งใดหรือเรื่องใดเป็นอย่างยิ่ง” ไม่ได้เฉพาะเจาะจงแต่เพียงการหมอบกราบแสดงความเคารพอย่างเดียวยิ่งต่อไปแล้ว

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “หมอบราบคาบแก้ว” และ “ยกนิ้ว” หรือ “ยกนิ้วให้”¹

สำนวนไทย “หมอบราบคาบแก้ว” มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแบบความหมายขยายกว้างขึ้น และสำนวน “ยกนิ้วให้” เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเปลี่ยนเป็นความหมายอื่น แต่ยังคงคำความหมายเดิม ส่วนสำนวนจีนมีการเปลี่ยนแปลงแบบความหมายขยายกว้างขึ้นเช่นเดียวกับสำนวนไทย “หมอบราบคาบแก้ว” โดยความหมายของสำนวนจีนกลายเป็นความหมายกลางๆ ใช้ได้กับเรื่องทั่วไป ไม่ได้เฉพาะเจาะจงเพียงเรื่องเดียวอีกต่อไป

2) 一尘不染

yī chén bù rǎn

หนึ่ง ผุ่น ไม้ ย้อม (แม้ผุ่นสักเล็กน้อยก็ไม่เปื้อน)

เดิมหมายถึง ผู้บำเพ็ญเพียรต้องรักษาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ กำจัดกิเลสทั้งหมด

ปัจจุบันหมายถึง สภาพแวดล้อมหรือสิ่งของที่สะอาดอย่างยิ่ง และยังนำมาใช้หมายถึง บุคคลลักษณะท่าทางที่มีจิตใจบริสุทธิ์ตั้งงามและมีคุณธรรมสูง ไม่มีนิสัยที่เลวเลยสักนิดเดียว ไร้ราคะ ไม่มีต่างพร้อย สะอาดบริสุทธิ์

¹ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมในสำนวน “顶礼膜拜 dǐng lǐ mó bài” ในข้อ 2.2

สำนวน “一尘不染 yī chén bù rǎn” เดิมใช้ในความหมายเพียงอย่างเดียว คือ “ผู้บำเพ็ญเพียรที่ต้องรักษาใจและใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสทั้งปวง” กลุ่มคำนี้จึงใช้หมายถึง “ผู้บำเพ็ญเพียร” เพียงอย่างเดียว ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายขึ้น โดยมีความหมายที่เพิ่มขึ้น และความหมายเปลี่ยนเป็นขยายกว้างขึ้นด้วย จากเดิมที่หมายเฉพาะถึง “ผู้บำเพ็ญเพียร” เท่านั้น ก็เปลี่ยนความหมายเป็นแบบขยายกว้างขึ้น หมายถึง “บุคคลทั่วไปที่มีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ถึงดงามและมีคุณธรรมสูง หรือบุคคลที่ไม่มีราคะ ไม่มีต่างพร้อย” นอกจากนี้ยังมีความหมายที่เพิ่มขึ้นมาอีก โดยนำมาใช้หมายถึง “สถานที่สภาพแวดล้อม หรือสิ่งของที่สะอาดอย่างยิ่ง ไม่มีรอยเปื้อนหรือความสกปรกใดๆ เลย” ดังนั้นลักษณะของการเพิ่มความหมายจากเดิมเพียงความหมายเดียว มาเป็นสองความหมายแบบนี้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะความหมายขยายกว้างขึ้น

สำนวนนี้มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “มือสะอาด”

มือสะอาด หมายถึง มีความประพฤติดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกงหรือฉ้อราษฎร์บังหลวง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 912)

สำนวนไทย “มือสะอาด” มาจากการตัดคำของสำนวน “มือขาวสะอาด” แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย ต่างจากสำนวนจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะความหมายขยายกว้างขึ้น

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงของสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ “การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวน” และ “ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในสำนวน”

จากการศึกษาพบว่า ด้านการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำในสำนวน ประเภท “การเปลี่ยนแปลงของสำนวนที่มีการเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน” มีจำนวนมากที่สุดคือ 5 สำนวน

สำนวนที่มีการเปรียบเทียบทำนองเดียวกัน หมายถึง สำนวน 2 สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน จะต่างกันเพียงบางคำเท่านั้น เช่น การเปลี่ยนคำว่า “狮子 shī zi (สิงโต)” มาเป็น “龙 lóng (มังกร)” ในสำนวน “人中狮子 rén zhōng shī zi” เป็นต้น ส่วนสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนาในประเภทนี้ ไม่พบการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเปรียบเทียบทำนองเดียวกันแบบในสำนวนจีน

ด้านความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในสำนวน ประเภท “การเปลี่ยนแปลงความหมายเป็นความหมายอื่น” มีจำนวนมากที่สุดคือ 8 สำนวน โดยเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นความหมายใหม่ ความหมายใหม่อาจไม่เกี่ยวข้องกับความหมายเดิม หรืออาจยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่ เช่น สำนวน “辩才无碍 biàn cái wú ài” เดิมหมายถึง “การพูดบรรยายธรรมลื่นไหลไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวาง” ความหมายใหม่ คือ “ฝีปากดี การมดี” จะเห็นว่า สำนวนนี้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นความหมายใหม่ แต่ยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่ เป็นต้น ส่วนสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนาในประเภทนี้ ไม่พบการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเปลี่ยนเป็นความหมายอื่นแบบในสำนวนจีน

ผลจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยสรุปได้ว่า ถ้อยคำและความหมายของสำนวนโวหาร จะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมในสังคม หรือเปลี่ยนตามปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ดังนั้น สำนวนจึงเกิดเป็นรูปแบบใหม่หรือความหมายใหม่ได้ตามสิ่งที่ปรากฏในสังคมเหล่านั้น (จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร, 2525: 112) ดังจะเห็นได้จาก

บางสำนวนมีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย เช่น “临时抱佛脚 lín shí bào fó jiǎo” และ “急来抱佛脚 jí lái bào fó jiǎo” หมายถึง “เวลาจวนตัวก็มากอดเท้าพระ” และ “ร้อนใจก็มากอดเท้าพระ” ทั้งสองสำนวนนี้มีการเปลี่ยนคำในสำนวนโดยเปลี่ยนจาก “急来 jí lái (ร้อนใจ)” มาเป็น “临时 lín shí (เวลาจวนตัว)” สาเหตุของการเปลี่ยนคำในสำนวน อาจมาจากความต้องการให้เข้ากับยุคสมัยที่มีสถานการณ์หลากหลาย

มากขึ้น เช่น สถานการณ์เกี่ยวกับเวลาหรือความรีบด่วนรีบเร่ง หรือกับเรื่องอื่นๆ ในสังคม เป็นต้น

บางสำนวนมีการเปลี่ยนแปลงคำให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น “人中獅子 rén zhōng shī zi” และ “人中之龍 rén zhōng zhī lóng” ซึ่งหมายถึง “เป็นสิ่งโตท่ามกลางหมู่คน” และ “มังกรซึ่งอยู่ท่ามกลางหมู่คน” ทั้งสองสำนวนมีการเปลี่ยนแปลงการใช้คำอุปมา โดยเปลี่ยนจาก “獅子 shī zi (สิงโต)” มาเป็น “龍 lóng (มังกร)” สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงคำในสำนวนนี้ เดิมที่อาจมาจากทางพุทธศาสนา “สิงโต” มักใช้อุปมาถึง “พระพุทธเจ้า” มีคำเปรียบว่า “หากเปรียบสิงโตเป็นราชาแห่งสรรพสัตว์ทั้งหมดแล้ว พระพุทธเจ้าก็เป็นราชาแห่งมวลมนุษย” (Zhu Ruimin, 2006: 386-387) ต่อมาเมื่อนำมาใช้เป็นสำนวน ชาวจีนผู้รับสารจากสำนวนนี้อาจจะเข้าใจได้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อมีการเปลี่ยนคำมาเป็น “มังกร” ซึ่งชาวจีนมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับมังกรมานานแล้วว่า มังกรเป็นสัตว์สิริมงคลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดหลายพันปีมาแล้ว พระจักรพรรดิจีนหรือฮ่องเต้ในระบอบศักดินาได้ใช้ มังกรเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจและเกียรติยศ (วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง, มหาวิทยาลัยครูหนานจิง, มหาวิทยาลัยครูอันฮุย, 2550: 233) ความเชื่อเหล่านี้จึงผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชาวจีนอย่างมาก เมื่อนำ “มังกร” มาใช้ในสำนวน ชาวจีนจึงรับสารเรื่อง “มังกร” ได้ดีกว่าการอุปมากับ “สิงโต” จะเห็นได้ว่า การเลือกใช้คำให้ถูกต้อง หรือเข้ากับสถานการณ์ ความเชื่อ วัฒนธรรมและยุคสมัย จะทำให้การใช้สำนวนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ไชยศิริ ปรามโซ ฌ อยู่ธยา. 2540. การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย.

พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภรณ์ ภัทรากานุกัทร. 2525. ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาไทย. ใน ตรีศิลป์ บุญขจร, ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต และ พรทิพย์ พุกผาสุข (บรรณาธิการ), **อักษรศาสตร์นิพนธ์ 2 : รวมบทความทางภาษาและวรรณคดีไทย**, หน้า 87–118. กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในพระราชาอุปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราช สุธาฯ สยามบรมราชกุมารี.

เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ. 2552. **พจนานุกรมจีน – ไทย ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือตัวย่อ)**.

พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รวมสาส์น.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). 2553. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ–เพิ่มเติม ช่วงที่ 1 / เสริม)**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์. (จัดพิมพ์โดยมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก [ป. อ. ปยุตโต] เพื่อเผยแพร่และดำเนินกิจกรรมของมูลนิธิ).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). 2553. **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ 25. นนทบุรี:

โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์. (จัดพิมพ์โดยมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก [ป. อ. ปยุตโต] เพื่อเผยแพร่และดำเนินกิจกรรมของมูลนิธิ).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). 2555. **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**. พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา. (สถาบันบันลือธรรมจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา ฉลองพุทธชยันตี 2,600 ปีแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า).

- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- วิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์), ขุน. 2538. **สำนวนไทย**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง, มหาวิทยาลัยครุหนานจิง, มหาวิทยาลัยครูอันฮุย. 2550. **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเทศจีน**. แปลโดย Chanon Suttaveekul และคนอื่นๆ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. ศูนย์พัฒนาหนังสือ. 2545. **สำนวนไทย**. หนังสืออ้างอิงระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เสฐียร พันธรั้งซี. 2534. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียร พันธรั้งซี ราชบัณฑิต วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร 25 กันยายน พ.ศ. 2534).
- อภิชาติ โปธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. 2551. **พระพุทธศาสนamahayan**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกรัตน์ อุดมพร. 2554. **5,000 สำนวนไทย: นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา (พัฒนาศึกษา).

ภาษาจีน

- Chen Guansheng and Li Peizhu (陈观胜和李培荣). 2005. **中英佛教词典**. Beijing: Foreign Languages Press.
- Chen Yudong (陈聿东). 2005. **佛教文化百科**. 2nded. 文史工具书系列. 天津: 天津人民出版社.
- Cheng Gang (程刚). 2001. **佛教入门**. 2nded. 北京: 宗教文化出版社.

- He Rong (何蓉). 2010. 从成语看佛教对中国社会生活的影响. **咸宁学院学报**. 30 (8) (August).
- He Yongqing (何永清). 2005. 成语的语法与修辞及其教学探究. **台北市立师范学院学报**. 36 (1) (May): 1-24.
- Jiang Dongyuan (蒋栋元). 2005. 梵汉文化的合璧——试析汉语佛教成语的一个构成特征. **中国矿业大学学报(社会科学版)**. (1) (March): 124-127.
- Li Mingqin (李明琴). 2003. 隐喻与文化之间的关系. **平原大学学报**. 20(4) (November): 48-49.
- Ma Guofan (马国凡). 1998. **成语**. 3rded. 熟语丛书. 内蒙古: 内蒙古人民出版社.
- Ren Jiyu (任继愈). 2002. **佛教大辞典**. 江苏: 江苏古籍出版社.
- Wang Xingguo (王兴国). 2011. **汉语成语大辞典**. 北京: 华语教学出版社.
- Zhu Ruimin (朱瑞玟). 2006. **佛教成语**. 绘图本通俗佛学丛书. 上海: 汉语大词典出版社.